

IŠIEŠKOJIMO NUKREIPIMAS Į VERTYBINIUS POPIERIUS

Dr. Vigintas Višinskis

Lietuvos apeliacinis teismas
Gedimino pr. 40/1, 2000 Vilnius
Telefonas 66 32 17
Elektroninis paštas vvinskis@vtr.lt

*Pateikta 2001 m. liepos 4 d.
Parengta spausdinti 2001 m. gruodžio 20 d.*

*Recenzavo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas
dr. Vytautas Nekrošius ir Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Šeimos teisės ir civilinio proceso
katedros dėstytojas dr. Virgilijus Valančius*

S a n t r a u k a

Teisiškai įtvirtinus privačią nuosavybę, kuri sudaro tautos ūkio pagrindą, besiplėtojant naujoms ūkininkavimo mechanizms, padidėjo vertybinių popierių, kaip nuosavybės objekto, reikšmė. Išieškojimo nukreipimo į vertybinius popierius, kaip skolininko turtą, teisinio reguliavimo klausimai mažai tyrinėti, nors praktiniame darbe kyla problemų. Pagal dabar galiojančias Vykdyimo proceso nuostatas neaišku, kurios teismo antstolių kontoros antstolis turėtų nukreipti išieškojimą į vertybinius popierius, kaip turėtų būti areštuoti nematerialūs vertybiniai popieriai. Kyla klausimų, kaip iki realizavimo išsaugoti areštuotų akcijų vertę nepažeidžiant skolininko, kaip akcijų savininko, neturtinių teisių ir kartu užkirsti galimybę skolininkui, valdančiam kontrolinį akcijų paketą, „išplauti“ bendrovės turtą. Straipsnyje nagrinėjamos šios bei kai kurios kitos su išieškojimo nukreipimu į vertybinius popierius susijusios problemos.

Vertybiniai popieriai įgyja vis didesnę reikšmę šalies ekonominiame gyvenime. Kartu didėja jų kaip turto, į kurį gali būti nukreipiamas išieškojimas, reikšmė. Deja, dabar galiojantis Civilinio proceso kodeksas (CPK) iš esmės neiškiria vertybinių popierių iš kito skolininko turto. CPK 413 straipsnio 1 dalyje nustatyta iš skolininko paimtų vertybinių popierių saugojimo tvarka ir 421 straipsnyje nustatyta vertybinių popierių realizavimo tvarka. Dėl vertybinių popierių, kaip turto, ypatumų tokios reglamentacijos nepakanka.

Vertybiniai popieriai suprantami kaip nuosavybės arba skolos dokumentai, naudojami atliekant finansines operacijas (tiek privačiame tiek valstybiniame sektoriuose). Skolos vertybiniais popieriais gali būti vyriausybės leidžiami išdo vekseliai, aukštą reitingą turinčių bendrovių leidžiami atviros rinkos vekseliai, įmonių leidžiami komerciniai vekseliai, įvairių finansinių institucijų leidžiami indėliai (depozitai), perleidžiamieji indėlių sertifikatai, obligacijos, hipotekos lakštai. Nuosavybės dokumentais gali būti paprastos arba privilegijuotos akcijos, pajai. Taip pat skiriami išvestiniai vertybiniai popieriai–forvardai (išankstiniai sandoriai, *Forward contracts*), fjučersai (ateities sandoriai, *Futures*), opcionai (*Options*) ir svopai (keitimosi sandoriai, *Swap*).

Didžiausią reikšmę mums turi nuosavybės teises patvirtinantys dokumentai – akcijos ir pajai. Pajus – piniginis arba kitoks turtinis įnašas į bendrą įmonės, neturinčios akcinės bendrovės statuso, veiklą. Kaip akcija suprantama nuosavybės vertybinis popierius, liudijantis apie investavimą į akcinės bendrovės akcinį kapitalą, padalytą į vienas (bent savo kla-

sėje) dalis (akcijas). Iš jų kaip vertybiniai popieriai labiau paplitę akcijos, todėl joms ir skir-
sime daugiau dėmesio.

Viena iš pagrindinių vertybinių popierių klasifikavimo formų yra vertybinių popierių skirstymas į dokumentinius (materialiuosius) vertybinius popierius ir nedokumentinius (nematerialiuosius) vertybinius popierius. Materialiosios ir nematerialiosios akcijos suteikia vienodas turtines ir neturtines teises. Toks skirstymas turi didelę reikšmę nukreipiant į juos išieškojimą.

Akcijos rūšiuojamos pagal du požymius: disponavimo būdą ir suteikiamas teises. Pagal disponavimo būdą skirstomos į vardines ir pareikštines, pagal suteikimas teises – į paprastas ir privilegijuotas. Vardinė akcija yra tokia, kurioje nurodytas jos savininkas. Nors nematerialiųjų vardinių akcijų atveju fiziškai taip nėra, bet apibūdinimo esmė tinka – akcijos savininkas yra fiksuotas vertybinių popierių sąskaitos įrašė [1, p. 15].

Vertybinio popieriaus sąvokos apibrėžimą pateikia Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas [2]. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 22 punktą vertybiniai popieriai – tai serijomis išleidžiamos finansavimo priemonės, patvirtinančios dalyvavimą aciniame kapitale arba (ir) teises, kylančias iš kreditinių santykių, bei suteikiančios teisę gauti dividendus, palūkanas ar kitas pajamas. Finansiniai instrumentai, patvirtinantys teisę ar pareigą pirkti (parduoti) šiame apibrėžime nurodytas finansavimo priemones, taip pat yra vertybiniai popieriai.

Tačiau šio įstatymo 3 straipsnyje pasakyta, kad šiame įstatyme vertybiniais popieriais nelaikomi ir šio įstatymo nereglamentuojami:

1. Komercinių bankų, kredito unijų ir kitų kredito įstaigų, veikiančių pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, įsipareigojimai, susiję su indėlių priėmimu ar kitokiu terminuotu finansavimu, jeigu jie atsiranda tiesiogiai, be tarpininkų, teikiant paslaugas klientams ir nėra viešosios apyvartos objektai;

2. Draudimo organizacijų, veikiančių pagal Draudimo įstatymą, sudarytos draudimo sutartys, pagal kurias draudimo organizacija įsipareigoja mokėti fiksuotą pinigų sumą (vieną kartą arba periodiškai) tik tuo atveju, jei šios sutartys neturės draudimo poveikio vykdant kito asmens įsipareigojimus, atsirandančius dėl jo turimų vertybinių popierių.

2. Šio įstatymo nuostatos netaikomos vertybiniais popieriams, kurie:

- 1) išleidžiami pagal Čekijų įstatymą arba Vekselių įstatymą;

- 2) išleidžiami į apyvartą pagal įstatymą, nustatantį, jog šis įstatymas jiems netaikomas.

Kalbant apie išieškojimo nukreipimą į vertybinius popierius, būtina skirti vertybinius popierius, kurių teisinį statusą reglamentuoja Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas, ir kitus vertybinius popierius, nes pastarųjų vertybinių popierių teisinis reglamentavimas turi tam tikrų ypatumų.

Vertybiniai popieriai gali būti gana greitai parduodami. Jie laikomi kaip likvidžiausias turtas. Įstatymas jiems numato rašytinę pardavimo formą, todėl nukreipiant išieškojimą į vertybinius popierius, būtina kiek galima greičiau juos areštuoti.

Tačiau areštuojant vertybinius popierius susiduriama su problemomis dėl pačių vertybinių popierių rūšių ir jų registracijos būdų gausumo.

Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymo 28 straipsnyje nustatyta, kad visi vertybiniai popieriai, kurie gali būti viešosios apyvartos objektai, taip pat, kai vyksta pirminė vertybinių popierių viešoji apyvarta biržoje, fiksuojami įrašais asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose, atidaromose vertybinių popierių savininkų vardu. Įrašas vertybinių popierių sąskaitoje yra tiesioginis nuosavybės teisės į jame nurodytus vertybinius popierius įrodymas. Vertybinių popierių sąskaitos gali būti tvarkomos popieriuje arba kompiuteriniu būdu.

Mažiau problemų – kai areštuojami materialūs vertybiniai popieriai. Jie gali būti areštuojami bendra skolininko turtui areštuoti nustatyta tvarka. Tačiau didelė dalis vertybinių popierių yra nematerialūs ir jų apskaita vedama pagal įrašus vertybinių popierių sąskaitose. Dėl tokios specifinės vertybinių popierių nuosavybės teisių įforminimo tvarkos kyla kelios problemos. Visų pirma kyla klausimas, kuris teismo antstolis pagal teritorinį padalijimą turi vykdyti išieškojimo nukreipimą į vertybinius popierius.

Pagal Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymo 28 straipsnio 2 dalį (2000 m. liepos 13 d. redakcija [3]) vertybinių popierių asmenines sąskaitas turi teisę atidaryti ir tvarkyti

viešosios apyvartos tarpininkai (finansų maklerio įmonės arba bankai) – Centrinio depozitoriumo, veikiančio šio įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka, dalyviai. Vertybinių popierių asmeninės sąskaitos Vertybinių popierių komisijos nustatyta tvarka gali būti atidarytos ir tvarkomos Centriniam depozitoriume.

Vertybinių popierių, kurių teisinį statusą reglamentuoja Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas, apskaitą gali vesti kelios įstaigos – finansų maklerio įmonė arba bankas. Tokiu atveju kyla apskaitą vedančio subjekto nustatymo problema. Tai nesunku nustatyti, jeigu išieškojimas vykdomas iš juridinio asmens. Tokiu atveju jo balanse turi būti duomenys apie turimus vertybinius popierius ir kur įregistruota turima nuosavybė.

Tačiau daug sudėtingiau vykdyti išieškojimą iš fizinio asmens. Teismo antstolis, turėdamas duomenų, kad skolininkas gali turėti vertybinių popierių, turėtų kreiptis į Centrinį depozitoriumą ir paklausti, kas veda reikiamo emitento vertybinių popierių apskaitą. Gavus tokius duomenis galima paklausti vertybinių popierių apskaitą vykdančią asmenį apie konkretaus skolininko turimus vertybinius popierius.

Pagal CPK 383 straipsnį sprendimą vykdo teismo antstolis, kurio veiklos teritorijoje yra skolininko turtas arba skolininkas nuolatos gyvena ar dirba, o jeigu skolininkas yra įmonė, įstaiga ar organizacija – jos buveinės ar turto buvimo vietos teismo antstolis.

Reikiamais atvejais teismo antstolis, sutikęs vyresniajam teismo antstoliui, toliau atlieka vykdymo veiksmus gretimo apylinkės teismo veiklos teritorijoje, tačiau apie tai praneša vykdymo vietos teismo vyresniajam teismo antstoliui.

Nukreipiant išieškojimą į vertybinius popierius, paklausimą Centriniam depozitoriumui turėtų parašyti teismo antstolis, gavęs pirminių duomenų apie skolininko turimus vertybinius popierius. Vėliau, gavęs atsakymą, jis taip pat turėtų paklausti vertybinių popierių apskaitą tvarkančią asmenį apie skolininko vardu registruotus vertybinius popierius. Gavęs teigiamą atsakymą, tolesnis teismo antstolio procesinis veiksmas turėtų būti skolininkui priklausančių vertybinių popierių areštas, todėl toliau vykdymas, laikantis CPK 383 straipsnio reikalavimų, turėtų būti tęsiamas pagal vertybinių popierių apskaitą vedančio asmens buvimo vietą. Jeigu tokio asmens buvimo vieta nėra paklausimą rašiusio teismo antstolio veiklos teritorijoje, vykdomasis dokumentas turi būti persiunčiamas teismo antstoliui, kurio veiklos teritorijoje yra vertybinių popierių apskaitą vykdančias asmuo.

Akivaizdu, kad tokia procedūra užima labai daug laiko ir mažai veiksminga. Vertybinių popierių areštą visais atvejais turėtų užbaigti jų paiešką pradėjęs teismo antstolis. Tačiau apie arešto vykdymo veiksmus, atliekamus kitos teismo antstolių veiklos teritorijoje, visais atvejais turi būti informuojamas tos teismo antstolių kontoros, kurios teritorijoje atliekami vykdymo veiksmai, vyresnysis teismo antstolis, kad prie išieškojimo galėtų prisidėti kiti išieškotojai. Šie priverstinio vykdymo vietą nustatantys ypatumai turėtų atsispindėti specialiaame išieškojimo nukreipimą į vertybinius popierius reglamentuojančiame CPK straipsnyje.

Kalbant apie materialijų vertybinių popierių arešto problemas, reikia pažymėti, kad pasitaiko atvejų, kai nežinoma skolininko buvimo vieta, tačiau žinoma, jog jis turi materialijų vertybinių popierių. Tokiu atveju, realiai negalint paimti iš skolininko jam priklausančių vertybinių popierių, arešto vykdymo vieta taip pat turėtų būti vertybinių popierių registraciją vykdančio asmens buvimo vieta.

Kitas žingsnis, nukreipiant išieškojimą į vertybinius popierius, turi būti jų arešto akto surašymas. Kyla klausimas, ar galima aprašyti nematerialius vertybinius popierius, kaip to reikalauja CPK 408, 409 straipsniai?

Pirmiausia teismo antstolis, aprašydamas nematerialiuosius vertybinius popierius, turėtų surašyti CPK 410 straipsnyje nustatytos formos turto arešto aktą. Tačiau dėl vertybinių popierių specifikos turto arešto akte turėtų būti pažymimi ne CPK 410 straipsnyje nurodyti duomenys, o duomenys, reikalingi areštuotiems vertybiniam popieriams identifikuoti. Tokie duomenys galėtų būti vertybinio popieriaus rūšis, kiekis, nominali vertė, bendra areštuotų vertybinių popierių nominali vertė.

CPK 409 straipsnis reikalauja, kad aprašant skolininko turtą turi dalyvauti pats skolininkas arba kuris nors iš pilnamečių jo šeimos narių, o jei ir šių asmenų nėra – teismo antstolio paskirtas turto saugotojas. Tai, kad įstatymas reikalauja, jog aprašant turtą dalyvautų

skolininkas, jo šeimos pilnametis narys arba turto saugotojas, leidžia daryti išvadą, kad aprašydamas skolininko turtą teismo antstolis turi jį matyti fiziškai. Priešingu atveju atliekamas ne turto aprašymas, o turimų duomenų perrašymas į turto arešto formą. Tokio įstatymo reikalavimo neįmanoma įvykdyti areštuojant nematerialiuosius vertybinius popierius.

Kyla klausimas, ar galima tokiu atveju paskirti turto saugotoją?

Vertybinių popierių apskaitą tvarkančio asmens funkcijos apsiriboja vertybinių popierių apskaita. Toks asmuo nevaldo materialaus skolininko turto, todėl jis negali būti paskirtas areštuoto turto saugotoju. Jis gali būti įpareigojamas nekeisti įrašų asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose. Tačiau toks įpareigojimas negali būti prilyginamas turto saugojimui, todėl nei toks asmuo, nei pats skolininkas negali būti laikomas areštuoto turto saugotoju CPK 412 straipsnio prasme.

Dėl anksčiau išdėstytų priežasčių nematerialiųjų vertybinių popierių areštas, laikantis CPK reikalavimų, reglamentuojančių bendrąją turto arešto tvarką, yra labai formalus ir sunkiai gali būti įgyvendinamas, todėl vertybinių popierių areštas turėtų būti išskirtas iš bendros turto arešto tvarkos. Be to, vertybinių popierių areštas klasikine prasme neleidžia pasiekti turto areštui keliamų tikslų – sutrukdyti skolininkui perleisti areštuotą turtą. Tai padaryti įmanoma tik blokavus skolininko asmeninę vertybinių popierių sąskaitą, uždraudus vertybinių popierių apskaitos tvarkytojui daryti įrašų asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose pakeitimus. Toks blokavimas negali būti laikomas turto areštu, nes arešto dalyku nėra materialus turtas. Be to, vertybinių popierių apskaitos tvarkytojas nevaldo skolininko turto. Teismo antstolio potvarkis, draudžiantis vertybinių popierių apskaitos tvarkytojui daryti įrašų asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose pakeitimus, turėtų būti prilyginamas vertybinių popierių areštui. Tokį potvarkį suinteresuoti asmenys galėtų skųsti kaip teismo antstolio veiksmus CPK 472 straipsnio nustatyta tvarka, todėl patvarkymas dėl vertybinių popierių arešto turi būti siunčiamas ir skolininkui.

CPK 413 straipsnis nustato, kad iš skolininko paimtus vertybinius popierius teismo antstolis perduoda saugoti vietas, kurioje yra teismas, teismo antstolio kontorą aptarnaujančiam bankui.

Nors įstatymų leidėjas neišskiria, kokie vertybiniai popieriai turimi galvoje, tačiau tai gali būti tik materialūs vertybiniai popieriai.

Kyla klausimas, ką reikėtų laikyti vertybinių popierių paėmimu? Paėmimo sąvokos ir formos įstatymas nereglementuoja. Kalbant apie vertybinių popierių paėmimo formą, mūsų nuomone, galima taikyti analogiją su turto arešto akto forma (atsižvelgiant į anksčiau nurodytus turto arešto akto formos ypatumus). Vertybinių popierių paėmimu turėtų būti laikomas fizinis jų paėmimas iš skolininko arba trečiojo asmens.

Pažymėtina, kad skolininkui priklausančių vertybinių popierių–akcijų areštas ar netgi paėmimas paprastai neturi įtakos jo, kaip akcininko, nematerialioms teisėms, todėl toks skolininkas–akcininkas gali dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, juose balsuoti, būti renkamas į valdymo organus ir kt. Tokia padėtis iš esmės yra teisinga. Tačiau atskirais atvejais dėl to gali kilti problemų, nes skolininkas, kurio akcijos areštuotos, gali turėti kontrolinį akcijų paketą, todėl toks akcininkas įstatymo nustatyta tvarka gali inicijuoti akcinės bendrovės turto perleidimą. Perleidus didelės vertės bendrovės turtą, akcijų vertė gali labai smukti ir akcijų areštas gali netekti prasmės. Jeigu yra tokio pavojaus grėsmė, teismo antstolis, areštuodamas akcijas, akcijų arešto akte turėtų pareikšti savo nuomonę ir dėl neturtinių akcininko teisių apribojimo.

CPK 421 straipsnis nustato, kad vertybiniai popieriai, įregistruoti vertybinių popierių komisijos, gali būti realizuoti Vertybinių popierių biržoje. Kiti vertybiniai popieriai realizuojami CPK 422 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, t.y. parduodami iš varžytynių.

Tokia vertybinių popierių realizavimo tvarka iš esmės yra teisinga, tačiau kai kuriais atvejais kyla problemų.

Šiuo metu Lietuvoje populiarūs Vyriausybės vertybiniai popieriai. Jie nėra parduodami Vertybinių popierių biržoje, todėl laikantis CPK 422 straipsnio 1 dalies reikalavimų turėtų būti realizuojami parduodant juos iš varžytynių. Šiems vertybiniams popieriams tokia tvarka netaikytina. Jei Vyriausybės vertybiniai popieriai būtų parduodami iš varžytynių, pardavus juos

pigiau nukentėtų ir kreditoriaus, ir skolininko interesai, o parduoti juos brangiau vargu ar realu, nes jų vertė tiksliai nustatyta. Jie nustatyta tvarka turėtų būti tiesiog perduoti apmokėti, kaip tai numato Vyriausybės vertybinių popierių statusą reglamentuojantys įstatymai.

Kita problema taikant įstatymų reikalavimą realizuoti vertybinius popierius vertybinių popierių biržoje ta, kad ne visi Vertybinių popierių komisijos įregistruoti vertybiniai popieriai yra įtraukti į vertybinių popierių biržos sąrašus. Neįtraukti į biržos sąrašus vertybiniai popieriai negali būti realizuojami biržoje. Tokiu atveju vertybiniai popieriai turėtų būti realizuojami parduodant juos iš varžytynių.

Parduodant vertybinius popierius Vertybinių popierių biržoje kyla pardavimo kainos problema. Galiojantis CPK neregamentuoja turto pardavimo kainos nustatymo mechanizmo parduodant vertybinius popierius Vertybinių popierių biržoje. Šiuo atveju arešto akte nurodyta kaina negalėtų turėti įtakos nustatant pradinę pardavimo kainą. Vertybinių popierių birža veikia rinkos principu. Joje vertybinių popierių kainą lemia jų pasiūla ir paklausa. Šios rinkos priemonės objektyviausiai nustato rinkos vertę, todėl vertybiniai popieriai turėtų būti parduodami pardavimo dieną Vertybinių popierių biržoje esama kaina. Pardavimo teisiniu pagrindu turėtų būti teismo antstolių kontoros ir finansų maklerio įmonės sudaryta sutartis.

Kalbant apie vertybinių popierių įkainavimo problemas, būtina pažymėti, kad daugumos bendrovių vertybiniais popieriais rinkoje neprekiuojama ir jie neturi oficialios rinkos kainos. Nominali tokių vertybinių popierių vertė neatspindi jų tikrosios vertės. Tokiais atvejais pradinę vertybinių popierių pardavimo kainą turėtų nustatyti teismo antstolis. Prireikus, turėtų būti skiriama ekspertizė vertybinių popierių kainai nustatyti.

Akcinių bendrovių įstatymo [4] 2 straipsnio 4 punkte nustatyta, kad uždarojoje akcinėje bendrovėje negali būti daugiau kaip 50 akcininkų. Šis įstatymo reikalavimas sukelia problemų realizuojant uždaryjū akcinių bendrovių akcijas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 1999 m. birželio 18 d. nutarimo [5] Nr. 17 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytynes, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais“ 13 punkte išaiškino, kad realizuojant iš varžytynių uždaryjū akcinių bendrovių akcijas turi būti numatomas realizuojamų akcijų paketų skaičius. Paketų turi būti tiek, kad juos įsigijus keliems pirkėjams nebūtų pažeistas Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 4 punkte reglamentuotas akcininkų skaičius, kuris lemia bendrovės rūšį.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į sąvokos „akcijų paketas“ vartojimą. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymo 2 straipsnio 17 punkte nurodyta, kad 1/10 ar didesnė emitento vienos klasės vertybinių popierių dalis laikoma paketu. Tačiau pardavus ir mažesnį akcijų negu paketas kiekį gali būti peržengtas įstatymų leidžiamas uždarosios akcinės bendrovės akcininkų skaičiaus limitas.

Įgyvendinti praktikoje minėtą Aukščiausiojo Teismo išaiškinimą nėra lengva. Galutinis pirkėjų skaičius parduodant turtą iš varžytynių paaiškėja tik paskutinę akimirką, todėl laikantis Nutarimo reikalavimų sudaryti parduodamų paketų skaičių prieš varžytynes keblu. Toks akcijų paketų sudarymas riboja pirkėjų pasirinkimo laisvę, o kartu ir parduodamo turto vertę.

Atskiros problemos susijusios su išieškojimo nukreipimu į skolininko turimus vekselius. Teisiškai išieškojimo nukreipimas į vekselius labai sudėtingas.

Vekselis (*bill of exchange*) – tai besąlygiškas įsipareigojimas sumokėti vekselyje nurodytą sumą vekselyje nurodytam asmeniui. Paprastai vekseliai būna trumpalaikiai, jų terminas neviršija vienerių metų. Tradiciniais vekseliais neretai įforminamas komercinis kreditas – skolon tiekiamos prekės arba žaliavos.

Vekselių teisinį statusą reglamentuoja Ženevos vekselių ir čekių konvencijos, prie kurių Lietuva prisijungė 1992 m. [6]. 1999 m. kovo 16 d. priimtas Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas [7], Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 987 patvirtintos Vekselių naudojimo taisyklės [9]. Pagal šių taisyklių 32 punktą asmenys savo nuožiūra gali pirkti ir parduoti arba kitaip perleisti turimus vekselius. Perdavimas įforminamas indosamentu, kuris daromas antrojeje vekselio pusėje arba pratąsoje įrašant: „Mokėkite pagal įsakymą“, „Mokėkite

(užmokėkite) vietoj manęs (mūsų) ar panašiai. Indosantas turi pasirašyti ranka. Faksimilės vietoj parašas draudžiamos.

Taisyklės ir kiti norminiai aktai nenumato teisių į vekselį perleidimo kitaip, kaip indosamentu.

Pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 18 straipsnį vekselio turėtojas yra teisėtas jo savininkas, jeigu jis įrodo šią teisę nenutrūkstama indosamentų eile, nors paskutinis iš jų būtų neužpildytas.

Tačiau vykdymo procese skolininkas – vekselio turėtojas neprivalo įforminti indosamentą varžytynėse vekselį nupirkusio asmens naudai, todėl laikantis įstatymų reikalavimų vekselio realizavimą vykdymo procese lemia skolininko gera valia. Dėl šios priežasties vekselių pardavimas priverstinio vykdymo tvarka labai problemiškas. Įstatymų pakeitimas, siekiant palengvinti vekselių perleidimo procedūras, taip pat sudėtingas dėl Lietuvos priimtų tarptautinių įsipareigojimų.

Išvados

1. Išieškojimo nukreipimo į vertybinius popierius teisinis reglamentavimas yra nepakankamas. Būtina nustatyti specialią vertybinių popierių arešto ir realizavimo tvarką.

2. Nematerialūs vertybiniai popieriai negali būti areštuojami laikantis dabar galiojančios turto arešto tvarkos.

3. Areštuojant nematerialius vertybinius popierius negali būti paskirtas areštuoto turto saugotojas, kaip to reikalauja CPK 412, 413 straipsniai.

4. Teismo antstolio patvarkymas, draudžiantis vertybinių popierių apskaitos tvarkytojui daryti įrašų asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose pakeitimus, turėtų būti prilyginamas vertybinių popierių areštui.

□ □ □

LITERATŪRA

1. **Bivainis J., Šimėnas A.** Akcinės bendrovės: įstatymas ir komentaras. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1994.
2. **Valstybės** žinios. 1996. Nr. 16–412.
3. **Valstybės** žinios. 2000. Nr. 61–1837.
4. **Valstybės** žinios. 1994. Nr. 55–1046.
5. **Teismų** praktika. Nr.11.
6. **Valstybės** žinios. 1992. Nr. 26–766.
7. **Valstybės** žinios. 1999. Nr. 30–851.
8. **Valstybės** žinios. 1999. Nr. 78–2322.

□ □ □

Direction of Exaction to Securities

Dr. Vigintas Višinskis

Court of Appeal of Lithuania

SUMMARY

After the determination of the right to private ownership as the basis of Lithuania's economy, the meaning of securities as a property has significantly grown. Thus more and more often the need to levy execution to securities of debtor arises.

The legal regulation of this issue has not been widely analysed. However, the practice shows that several problems exist in this area. It is not clear, for example, the bailiff of which bailiff's office has to levy execution to securities. The valid rules of execution process are hardly applicable to the arrest of intangible property. The problem arises how to preserve the value of arrested shares until realisation, while not violating the non–proprietary rights of the debtor as a shareholder. Those and several other problems related to the levying of execution to securities are dealt with in this article.

